ततोऽदृष्टवदात्मसंयोगाद् द्व्यारम्भानुगुणक्रियाः५ । ततो विभागः६ । ततः पूर्वसंयोगनाशः ७। तत आरम्भकसंयोगः८ । ततो द्व्यणुकोत्पत्तिः९। ततो रक्तादुत्पत्तिः१०। अथैतादृश अथाः । वह्निसंयोगात् परमाणौ कर्म । ततो विभागः । ततो द्व्यारम्भकसंयोगनाशः । ततो द्व्यणुकनाशाविशिष्टं कारणमपेक्ष्य विभागजविभागः२ । ततः पूर्वसंयोगनाशः३ । तत उत्तरसंयोगः४। ततः परमाणुकर्मनाशः५। ततोऽदृष्टवदात्मसंयोगाद् द्व्यारम्भानुगुणक्रियाः६। ततो विभागः७। ततः पूर्वसंयोगनाशः८। ततो द्व्यारम्भकसंयोगः९। ततो द्व्यणुकम्१०।ततो रक्तादि११। अध्यमयूखवदेकस्मादग्निसंयोगात् रूपनाशरक्तोत्पादौ । तावत्कालमेवास्य स्थैर्यात्। किञ्च यद्युत्पादको नाशकस्तदा नष्टे रूपादावग्निनाशे नीरूपस्थिरं परमाणुः स्यात् । नाशकश्चेदुत्पादकस्तदा रक्तोत्पत्तौ तदग्निना रक्तता न स्यात् । एवं परमाण्वन्तरे कर्मचिन्नात् गन्धादिनाशेऽपि गुणोत्पत्तिः । तथा हि एकस्य परमाणौ कर्म । ततो विभागः । तत आरम्भकसंयोगनाशः परमाण्वन्तरकर्मणी । ततस्तु द्व्यणुकनाशः । परमाण्वन्तरकर्मजस्य विभाग इत्येकः क्रमः१ । ततो ग्रामादिनाशः विभागस्य पूर्वसंयोगनाश इत्येकः क्रमः२ । ततो रक्तोत्पत्तिर्द्व्यारम्भकसंयोगस्येत्येकः क्रमः३ । अथ द्व्यणुकोत्पत्तिः४ । अथ रक्तोत्पत्तिरिति५ पञ्च अथाः । द्व्यणुकनाशसमकालं परमाण्वन्तरे कर्मचिन्नात् गन्धे गुणोत्पत्तिः । तथा हि परमाणुकस्य परमाण्वन्तरविभागः । तत आरम्भकसंयोगनाशः । अथ द्व्यणुकनाशपरमाण्वन्तरकर्मणी। अथ ग्रामनाशः परमाण्वन्तरकर्मजस्य विभागः२ । ततो रक्तोत्पत्तिः परमाण्वन्तरे पूर्वसंयोगनाशः३ । ततः परमाण्वन्तरस्थानः४ । ततो द्व्यणुकोत्पत्तिः५। अथ रक्तोत्पत्तिरिति६। एवं यद्यमनाशस्थले परमाण्वन्तरे कर्मचिन्नात् षट् अथाः । रक्तोत्पत्तिसमकालं परमाण्वन्तरे कर्मचिन्नात् अष्ट अथाः" इति । नैयायिकानामिति । नैयायिकानां मते द्व्यणुकादौ अवयविन्यपि पाको भवति तेषामवयवाश्रयः । अवयविनां स्वाश्रयत्वादङ्गेः कृष्णावयवैरन्तःप्रविष्टैरवयवेष्वेवाश्रयेऽपि पाको न विरुध्यते। वैशेषिकमतेऽनन्तावयवतन्त्वाश्रयत्वे गौरवात् । अत्र घटीयं घट इत्याद्यभिन्नाभिप्रायेण उक्तम् । स्पर्शस्य बहुप्रकारता भा० गा० १८। व० उक्ता यथा "वायव्यश्च गुणः स्पर्शः स्पर्शश्च बहुधा स्मृतः । उष्णः१ शीतः२ सुखो३ दुःखः४ स्निग्धो५ विशद६ एव च । तथा खरो७ मृदुः८ श्लक्ष्णो९ दुर्गन्धतरो१०ऽपि च" । कठिनस्याप्युपलक्षणमिदं यथोक्तं भा० आश्व० ५ । ९ अ० । "वायोश्चापि गुणः स्पर्शः स्पर्शश्च बहुधा स्मृतः । उष्णः१ शीतः२ सुखो३ दुःखः४ स्निग्धो५ विशद६ खरः७ एव च । कठिन७ श्लक्ष्णः८ मृदुः९ पिच्छिलो१० दारुणो११ लघुः१२। एवं द्वादशविस्तारो वायव्यो गुण एव च" । रूपादिसामान्यवर्जानामुत्पादके आभ्यन्तरप्रयत्ने विशेषः।

स्पर्शतन्मात्र न० सांख्यमतसिद्धे वायूपादानकारणे स्पर्शमात्रगुणके सूक्ष्मभूतभेदे तन्मात्रशब्दे पृ० दृश्यम् ।

स्पर्शन न० स्पर्श-स्पृश-भा ल्युट् । १त्वचि २स्पर्शे च । णिच् ल्युट् । २दाने च मेदि० । स्पृश-कर्त्तरि ल्य । ४वायौ पु० अमरः । [वज्रायुधे शब्दर० ।

स्पर्शलज्जा स्त्री स्पर्शमात्रेण लज्जते सङ्कोचात् लज्ज-क्च् ।

स्पर्शशुद्धा स्त्री स्पर्शं शुद्धा । मतस्यगन्धाम् शब्दच० ।

स्पर्शा स्त्री स्पर्श स्पृशे-कर्मणि यञ् । कुलटायां धरणिः तस्याः सर्वेर्दद्भिर्भाषितात्तथात्वम् । [अस्य । स्पृष्टाश्व ।

स्पर्शाज्ञता स्त्री त्वक्शून्यत्वाख्ये वातरोगभेदे "स्पृशन्ति यया वा तु शीतोष्णं मृदु कर्कशम् । न जानाति बुधैः सा तु त्वक्शून्यत्वेति परिकीर्त्तिता" भावप्र० ।

स्पर्ष्टृ त्रि० स्पृश-तृच् । १उपतापयितरि स्त्रियां ङीप् । २रोगे पु० भरतः । अतीरम् स्पर्ष्टृ तत्रार्थे त्रि० ।

स्पश अन्ये बाधने च भ्वा० उभ० सक० सेट् । स्पशति-ते अस्पशीत्-थ आशीत् । अस्पशिष्ट ।

स्पश पु० स्पश-क्च् १परमाणौ २अभिसरे (गुप्ते) ३गूढचरे च अमरः "राजनीतिरवस्पशः" माघः ।

स्पष्ट त्रि० स्पश-क्त त्रि० रूढभावः । १व्यक्ते २स्फुटे अमरः

स्पृ प्रीतौ अक० प्रीयने रक्षणे पालने च सक० क्र्या० पर० अनिट् । स्पृणोति अस्पार्षीत् ।

स्पृक्का स्त्री स्पृश-क्क पृषो० यस्य कः । पृक्का वाम् भरतः ।

स्पृश स्पर्शे तु० पर० सक० अनिट् । स्पृशति अस्पाक्षीत् अस्पृक्षत् । परस्पर्शे ।

स्पृशा स्त्री स्पृश-अ । १स्पर्शजातिनीहृते (कङ्घालिका) शब्दर० २कण्टकार्य्यां स्त्री अमर० गौरा० ङीप् ।

स्पृष्ट त्रि० स्पृश-क्त । १स्पृतस्पर्शे । भावे क्त । २स्पर्शे न० । रूपादिसामान्यवर्जोत्पादके आभ्यन्तरप्रयत्ने न०।